

Lys og mørke. Ludvig Holberg – en moderne klassiker

Regler er teoretiske argumenter, der indgår på linje med andre i den praktiske udøvelse. Bruddet med reglerne er et andet argument. De regler, der sættes til debat i Ulysses von Ithcia, er dem, der i forkortet form gennem de italienske renæssancehumanister (Castelvetro og Scaliger) går tilbage til Aristoteles' Poetik og som den franske klassicisme i 1600-tallets kulturelle, ophøjede centralperspektiv udsatte for æstetisk rensning. Genrerne må holdes adskilt og ikke mindst må tidens, stedets og handlingens enhed overholdes i udviklingen af dramaet fra expositionen over konflikt-dannelsen, konfliktuddybelsen, frem til vendepunktet og udløsning af spændingen i form af opløsning af konflikten - strukturen er egentlig den samme, uanset om den løber gennem fem eller tre akter.

Vil man diskutere Holbergs udsagn om regelsættet overfor hans komediepraksis, må man huske sig to ting. Når Just Justesen i sin Fortale fremsætter sine polemiske udsagn om den nødvendige overholdelse af enhedernes regel: "Det er og til den Ende, jeg haver skrevet Ulysses, for at vise de Feil, som herudi og i Andet begåes", - så kan det nemt afstemmes efter andre modsvarende udsagn om det samme fra andre steder i Holbergs skrifter, f.eks. Epistel 66: "Der er visse Historier, som give Anledning til de beste og behageligste Comoedier, men som tillige er af den Natur, at Tidens og Stedets Unitet derved umuligen kand nøje i Agt tages". Det er et elementært eksempel på, at man ikke blot skal huske sig polemikerens forskellige synsvinkler, men også huske ikke at slutte fra en enkelt af dem til dramatikeren Holberg. Man må i det mindste holde modsvarende udsagn op mod hinanden, hvis man vil se på dramatikens frie brug af polemiske udsagn om teoretiske regler. Ulysses er nok irettesættelse med reglernes magt, men den er samtidig selv en leg med denne magt. Dens samtidige hævde af reglernes overholdelse og brug af bruddet på dem som dramatisk konstituerende princip er ikke en svaghed ved komedien (som Marianne Grandjean (1980 s.67) ellers siger), men dens paradoksale *genesis*: komediens dramaturgiske konflikt og virkemiddel i ét. Det, der på samme tid får den til stræbe mod sig selv og bringe den ovenud af sig selv. Det, der gør det muligt for parodien at revse sine forlæg og samtidigt gøre sig fri af dem.

Jens Albinus' Jeppe var ikke ensom som det moderne menneske, der pludselig står fremmed over for sig selv, sin egen eksistens. Han var snarere ensom, som det socialt isolerede menneske er det. Den ensomhed som følger den, der frivilligt eller ufrivilligt har sat sig udenfor den moderne tilværelse, hvor massen og medierne fylder enhver tavshed, ethvert mørke ud. Og den slags ensomhed er virkelig et af vor tids tabuer: et forhold alle kender, men ingen kan finde de proportioner, hvori det kan siges. Det var desto mere i afprøvningen af den menneskelige ensomhed, der er skjult for sig selv og for omverdenen - en satsning med komedien ud til dens grænse - at Jens Albinus' Jeppe var moderne, på højde med vores tid.

Men det er samtidig blevet sagt, at Jeppe aldrig er set mindre morsom. Og det er da rigtigt, for så vidt som man forventer morskab i traditionens form. En forventning skabt af den myte, der længe har omgæret Jeppefiguren: en halvgammel, halvfed og i det mindste overfor Nille impotent hanrej. Denne myte om *mennesket* bag Jeppe har sit modsvar i myten om *skuespilleren* bag Jeppe: en folkekær komiker, en *kändis* af en vis alder og rundet pondus, sådan som Osvald Helmuth, Buster Larsen og Ole Ernst hver på deres facon var det, da de trak i Jeppe's tøj. Dem havde publi-kum nærmest et ritualiseret forhold til. Så er der let, ofte for let, til latter. Og så glemmer man lige så let, at krigsveteranen Jeppe's måske dyrestkøbte erfaring er den, at "døden er hård at gå på". [..]Men Albinus var fundamental forskellig fra sine forgængere: ung og bentynd, stramhudet og slap i kroppen, spændt til bristepunktet og alligevel vagt gestikulerende. Hele komediens fysiognomi blev for-andret af det. Men det forhold, der for alvor gjorde det svært for nogle - anmeldere - at se komikken, lå måske gemt i det tabu, den moderne form for ensomhed, jeg her har forsøgt at vise var på færde i Jens Albinus' Jeppe. Ikke for det, tabuet skal ikke opløses. Der skal være tabu for, at der kan blive komedie. Men der kræves også at begge parter, såvel scene som sal, vedstår sig eksistensen af dette tabu. Og måske var det for en gangs skyld scenen, der var på højde med såvel sin komedie som sin egen tid, og sa-len der ikke ville være det?

[luk]